

„Tradíció, tudomány, minőség”

Tanulmánykötet

2021

*„Tradíció, tudomány, minőség”
30 éves a Vám- és Pénzügyőri Tanszék*

Tanulmánykötet

Kézirat lezárva: 2021. december 31.

Kiadja:
a Magyar Rendészettudományi Társaság
Vám- és Pénzügyőri Tagozata

Szerkesztette:
Czene-Polgár Viktória
Csaba Zágon
Szabó Andrea
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes

Felelős kiadó:
Szabó Andrea

ISBN: 978-615-81879-6-1

DOI: 10.37372/mrttvpt.2021.2

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalomjegyzék

Szerzők	6
Lektorok	10
Lectori salutem!	12
30 év, 30 vélemény	14
Tanszéktörténet	46
Szabó Andrea – Magasvári Adrienn: Hirtelen 30 – A szervezeti és a képzési rendszerben 30 év alatt bekövetkezett változások hatása a pénzügyőr tisztekkel szemben támasztott követelményekre	48
HR, szervezetfejlesztés, jogalkalmazás	60
Christián László – Erdős Ákos – Magasvári Adrienn: Képzési innováció a magyar rendészeti felsőoktatásban.....	62
Hajdu Ruben József: A meztelen igazság a pénzügyőrökről.....	78
Suba László: Úton a közérthetőség felé.....	92
Szilvássy György Péter: Gondolatok a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról szóló új törvény és az alapjogi korlátozások kapcsolatáról.....	105
Voitseshchuk, Andrii: Establishment of New Customs in Ukraine: Latest aspects of personnel management based on a competency-based approach...117	
Vámtechnológia, kockázatkezelés, IPR	127
Csaba Zágon – Gecsei Márton: Kockázatelemzés a gyakorlatban: cigaretta a repülőtéren.....	129
Galella, Patricio: The Approved Exporter Authorization in the EU	143
Jurušs, Māris – Miloseviča, Kristīne – Šmite-Roķe, Baiba: Transaction market value range based on arm's length principle for customs and tax purposes	153
Német Martin – Szendi Antal: A szellemi tulajdonjogok védelme a vámigazgatási eljárásban.....	165
Van Dooren, Eric: The order to pay the counter value of disappeared goods in Belgium.....	179
Adóztatás, gazdaság, új technológiák	190
Halasi Nóra: A hagyományos és tájjellegű élelmiszerek gazdasági jelentősége az észak-alföldi régióban	192

Halász Zsolt: Variációk egy témára: kísérletek a virtuális eszközök szabályozására	206
Kovács László: Széttöredezett e-közbeszerzési környezet Németországban..	218
Nagy Zoltán András: Mesterséges intelligencia lehetőségei az adó- és vámügyi eljárásokban	226
Pajor Andrea: Az adózás/adóztatás igazságossága – Az arányos és méltányos közteherviselés	234
Potoczki Zoltán: Az adófelfüggesztési eljárás jellegzetességei	246
Szlifka Gábor: Vagyonosodási vizsgálat: kísértő múlt és ígéretes jövő	256
Történeti szemelvények.....	270
Czene-Polgár Viktória: Vámmentes csomagok Nyugatról – Az Ibusz Külföldi Kereskedelmi Akciója	272
Deák József: Határőrök, vámosok, állambiztonsági és belügyi szervek munkatársainak helytállása 80 évvel ezelőtt, a Szovjetuniót ért váratlan támadás első hónapjaiban.....	286
Kovács István: Németországban tevékenykedő arab nyelvű klánok és a „maffia” fogalmi összefüggései	294
Lippai Zsolt – Simonics Adrián: Magánbiztonság és futballhuliganizmus	306
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes: Brüsszeli Nómenklatúra – az egységes nemzetközi vámtarifa létrehozása	320

Szerzők

- Christián László, Dr., PhD., habilitált egyetemi docens, rektorhelyettes, rendőr dandártábornok, Nemzeti Közszerológálati Egyetem, christian.laszlo@uni-nke.hu
- Czene-Polgar Viktória, Dr., PhD., tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vám- és Pénzügyőri Tanszék, czene-polgar.viktoria@uni-nke.hu
- Csaba Zágón, Dr., PhD., adjunktus, pénzügyőr alezredes, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vám- és Pénzügyőri Tanszék, csaba.zagon@uni-nke.hu
- Deák József, Dr. PhD, adjunktus, rendőr alezredes, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészetelméleti és -történeti Tanszék, deak.jozsef@uni-nke.hu
- Erdős Ákos, tanársegéd, pénzügyőr őrnagy, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vám- és Pénzügyőri Tanszék, erdos.akos@uni-nke.hu
- Galella, Patricio, PhD., international trade consultant, AGOSTO & ANGUREN IT (GUIEX), and an Associate Professor at the Faculty of Law of the University of Barcelona, galella@guiex.net
- Gecsei Márton, határszerológálati vámreferens, pénzügyőr hadnagy, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Repülőtéri Igazgatóság, gecsei.marton@nav.gov.hu
- Hajdu Ruben József, vámigazgatási referens, pénzügyőr főhadnagy, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Pest Megyei Adó- és Vámigazgatósága, hajdu.ruben@gmail.com
- Halasi Nóra, kockázatkezelési referens, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Hajdú-Bihar Megyei Adó- és Vámigazgatósága, Kockázatkezelési Osztály, halasi.nora@nav.gov.hu
- Halász Zsolt, Dr., PhD, tanszékvezető egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszék, halasz.zsolt@jak.ppke.hu
- Jurušs, Māris, PhD., Associate Professor, Customs and Tax Department, Riga Technical University, Maris.Juruss@rtu.lv

- Kovács István, Dr., PhD., tanársegéd,
 rendőr őrnagy,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék,
kovacs.istvan@uni-nke.hu
- Kovács László MA hallgató,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
laci.kovacs1993@gmail.com
- Lippai Zsolt, mesteroktató,
 rendőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék,
 doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola,
lippai.zsolt@uni-nke.hu
- Magasvári Adrienn, tanársegéd,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
magasvari.adrienn@uni-nke.hu
- Miloseviča, Kristine, Senior Tax Advisor,
 KPMG Latvia.
- Nagy Zoltán András, Dr., PhD., egyetemi docens,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Gazdaságvédelmi-, Kiberbűnözés Elleni Tanszék.
nagy.zoltan.andras@uni-nke.hu
- Német Martin, pénzügyőr hadnagy, vámigazgatási referens,
 NAV Dél-budapesti Adó- és Vámigazgatóság,
nemeth.martin@nav.gov.hu
- Pajor Andrea, dr., mesteroktató,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
pajor.andrea@uni-nke.hu
- Potoczki Zoltán dr., mesteroktató,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
potoczki.zoltan@uni-nke.hu
- Simonics Adrián, hallgató,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 biztonsági szervező mesterképzési szak,
simonicsadrian88@gmail.com
- Šmite-Rože, Baiba, Deputy Director,
 Tax Board at State Revenue Service of the Republic of Latvia,
 and Doctoral Student, Riga Technical University,
baiba.smite-roke@vid.gov.lv
- Suba László, dr., tanársegéd,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
suba.laszlo@nav.gov.hu

- ▶ Szabó Andrea, Dr., PhD., tanszékvezető egyetemi docens,
 pénzügyőr ezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
szabo.andrea@uni-nke.hu
- ▶ Szendi Antal, dr., mesteroktató,
 pénzügyőr ezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
szendi.antal@uni-nke.hu
- ▶ Szilvásy György Péter, dr., tanársegéd,
 rendőr őrnagy,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék,
szizyp@gmail.com
- ▶ Szliffka Gábor, Dr., PhD, ellenőrzési igazgatóhelyettes,
 Nemzeti Adó- és Vámhivatal Pest Megyei Adó- és Vámigazgatósága,
szliffka.gabor@nav.gov.hu
- ▶ Van Dooren, Eric, Associate professor,
 Customs Law, University of Antwerp. Belgian,
 Supreme Court judge,
eric.vandooren@uantwerpen.be
- ▶ Voitseshchuk, Andrii, Director,
 Department of Customs Payments,
 The State Customs Service of Ukraine,
vad_71@ukr.net
- ▶ Zsámbokiné dr. Ficskovszky Ágnes, mesteroktató,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
zsambokine.ficskovszky.agnes@uni-nke.hu

Pajor Andrea*: Az adózás/adóztatás igazságossága – Az arányos és méltányos közteherviselés

Absztrakt

Az adórendszernek kiemelt szerepe van az államháztartási bevételek biztosításában, a társadalmi javak újraelosztásában, a közszolgáltatások biztosításában. Ebben az állításban azt hiszem, mindannyian egyetérthetünk. De lehet-e szerepe az adóztatásnak a társadalmi igazságosság megvalósításában? Ennek a kérdésnek a megválaszolására teszek kísérletet a jelen tanulmányban.

Kulcsszavak: *adóztatás, igazságosság, méltányosság, közteherviselés*

English title: Taxation Fairness - Proportional and equitable public taxation

Abstract

The tax system plays a key role in securing public revenues, redistributing social wealth and providing public services. I think we can all agree on this statement. But can taxation play a role in achieving social justice? This is the question I attempt to answer in this paper.

Keywords: *taxation, justice, fairness, public burden bearing.*

Bevezetés

A címben jelzett adózás/adóztatás fogalmat azért nem egyértelműsítettem, mert ami az állam oldaláról adóztatás, az az állampolgár oldaláról adózás. Az igazságosság kérdése elsősorban érzelmi szinten az adózó polgár részéről merül fel, szubjektív nézőpontból. Ha ebből a szemszögből vizsgálódunk, elfogadjuk azt, hogy az emberek számára akkor igazságos egy elosztás (jelen esetben az adóterhek elosztása), ha ők annak tekintik. Ez esetben kérdés lehet, hogy mikor, milyen feltételek mellett tekintik az egyes rendszereket igazságosnak. (Kovács, 2014: 11)

Ám ha az állam gazdasági szerepvállalása szemszögéből közelítjük meg a kérdést, melynek keretében szokásos megkülönböztetni a stabilizációs, az allokációs és a redistribúciós funkciót, már az igazságos adóztatás kérdéskörében kutakodunk. Az allokáció a közfeladatok ellátásához szükséges források megszerzését és felhasználását, a redistribúció a reálszférában kialakult jövedelemarányok módosítását, újraelosztását jelenti. A stabilizáció pedig a konjunkturális ingadozások (infláció, munkanélküliség, gazdasági növekedés) kiegyenlítése. E funkciók érvényesítése a pénzügyi politika mindkét területén – fiskális és monetáris politika – kimutatható. (Földes, 2005: 14-15)

Mindannyiunk számára nyilvánvaló, hogy az adóbevételek – a többi közbevéttel együtt – fedezik az államapparátus működtetését, az állam által nyújtott közszolgáltatásokat, az államadósság finanszírozását valamint az állami beruházásokat. Az adóztatást felfoghatjuk úgy is, mint az állam és az adózók között fennálló viszonyt, ahol az állam, mint adóztató közhatalom kötelező vagyoni szolgáltatást ír elő az adózók számára. Axiómaként jelenthetjük ki, hogy az

* dr. Pajor Andrea, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Vám- és Pénzügyőri Tanszék, <https://orcid.org/0000-0003-4754-3654>, pajor.andrea@uni-nke.hu

adóztatás az állam működésének és az általa működtetett újraelosztási rendszereknek a gazdasági alapját jelenti. (Halász, 2003: 27)

Az állam adóztatási monopóliuma a jogállam viszonyai között nem pusztán a hatalomból, hanem az alkotmányos rendből vezethető le. (Földes, 2004: 20-21) A 18-19. században zajló polgári forradalmak nyomán jelentek meg azok a dokumentumok, amelyek először fogalmaztak meg alapvető emberi jogokat és kötelezettségeket. Ezek közül kiemelkedik a francia Emberi és polgári jogok nyilatkozata, amely kinyilvánította, hogy mindenkinek a képességei alapján kell hozzájárulnia a közigazgatás költségeihez. A korszak jeles közgazdásza, Adam Smith azt vallotta, hogy „mindenkinek képessége arányában, vagyis jövedelme szerint kell adóznia”. Ezzel egyidejűleg az is rögzítésre került, hogy az embereknek joguk van a pénz felhasználását nyomon követni. (Nagy és Petró, 2018)

Már az ókorban és a középkorban is számos filozófust (pl. Arisztotelész, Aquinói Szent Tamás) foglalkoztatott a javak igazságos elosztásának igénye, de a 18-19. században keletkeztek azok a jogintézmények és elvek, amelyek napjaink társadalmi berendezkedésének alapjait képezik.

„Addig, amíg az állami bevételek túlnyomó része az állami dominiumokból, privilégiumokból, fogyasztási adókból került ki, érthető, hogy a pénzügyi tudomány kevés figyelmet szentelt a pénzügyek erkölcsi oldalának. Mentől inkább előtérbe lépnek azonban azok az adók, amelyek kivetéséhez az adózó közreműködése nélkülözhetetlen (vallomáson alapuló adók), annál inkább foglalkozni kell az adóztatás lélektani, erkölcsi, társadalomtani kérdéseivel.” (Diczig, 1936: 302)

Egyes szerzők egészen odáig jutnak okfejtésükben, hogy az adók fejlődésének egyik legjelentősebb tényezője az adóztatás igazságosságának eszméje. (Schmidt, 1942: 205) Ez utóbbi gondolat adja a téma vizsgálatának relevanciáját.

Mit értünk az adózás, adóztatás igazságosságán?

Az adózás/adóztatás igazságossága mindenkinek mást jelent. Földes Gábor megfogalmazása szerint: „az adózás igazságossága az adóterhek igazságos terítését jelenti a társadalom tagjai, szervezetei között.” (Földes, 2004: 24) Véleménye szerint az adózás igazságossága inkább etikai és nem kizárólag gazdasági, alkotmányossági kérdés. Ercsey Zsombor véleménye is hasonló: az igazságosság alapvetően az adóterhek méltányos elosztását jelenti. (Ercsey, 2012: 14) Hasonló vélekedést találunk egy 1942-es tanulmányban is: az igazságos és arányos adóztatásnak mindig az adókötelesek szolgáltatási képességét kell alapul vennie. (Szádeczky-Kardos, 1942: 173)

Szilovics Csaba úgy vélekedik, „...az adóztatás igazságossága a közösségben érzékelhető igazságosság részeként értelmezhető. Néhány kisebb eltérés, jellegzetesség ellenére határait a jogi alapértékek, gyakorlati érvényesülését az általában működő társadalmi gyakorlat határozza meg, és benne a közösség értékfelfogása tükröződik.” (Szilovics, 2016: 81)

Magyary Zoltán szerint „az adó

- a) legyen igazságos, ami alatt általánosságát és egyenlőségét értjük;
- b) a közzgazdaság érdekeit lehetőleg kímélje és
- c) az államkincstár érdekeit kielégítse, azaz elegendő és szükség esetén könnyen emelhető legyen.” (Magyary, 1924: 108)

Márffy Ede véleménye szerint a törvényhozónak, ha igazságos adóztatást akar teremteni, mindenekelőtt arra kell törekednie, hogy az adórendszert oly módon alkossa meg, hogy az adók az adózók teljesítőképességéhez szigorúan alkalmazkodjanak. (Márffy, 1908: 493)

A 20. század utolsó két évtizedében a közpénzügyek és az adóelmélet nemzetközi szinten meghatározó személyiségei voltak Richard Musgrave és Joseph Stiglitz, akik az igazságosság és a méltányosság követelményét, mint az adórendszerrel szemben támasztható egyik kritériumot szinonimaként használják. (Bánfi, 2014: 99-100) Ugyanakkor felmerül a kérdés, e két etikai

kategória tartalma kapcsolható-e a piacgazdasághoz? Mennyire célszerű a gazdaság működésére, a gazdasági rendszer elemeire ezen érzelmi, etikai megközelítést alkalmazni?

Szilovics Csaba szintén felteszi a kérdést, hogy az adóztatás összetett rendszere, amely állandó fiskális és politikai nyomás alatt áll, alkalmas-e az igazságosság vagy más értékek közvetítésére, érvényesítésére. Véleménye szerint az adózási igazságosság egyik feltétele a jól érzékelhető társadalmi értékrendszer lenne, amelyben világos igazságossági feltételeket találunk. Következtetése szerint az alapértékek kaleidoszkópját gyakran átrendező politikai vagy fiskális szükség a közép-kelet-európai régióban nem képes az igazságosság stabil rendszerét kiépíteni, és így az adóztatás igazságossága sem képes érvényesülni. Meglátása az – mellyel magam is teljes mértékben egyet értek –, hogy nem létezhet egymástól elkülönülten és párhuzamosan érvényesülő, de lényegesen eltérő erkölcs és adóerkölcs. (Szilovics, 2013: 53-54)

Deák Dániel kijelenti, nem biztos, hogy értelmes feladat igazságosság után kutatni az adózást illetően. Az adórendszerre mindenek előtt politikai tekintetben kérdezzük rá, azt a kérdést feltéve, hogy az adott körülmények között működő adórendszer hatékony-e. Annak elemzésekor, hogy egy ország adórendszere igazságos-e, azt vizsgáljuk meg, hogy az arányosság, a progresszió és a fiskális kedvezményezés általánosan elfogadott elvei miként érvényesülnek. Ha ezeket az elveket formálisan közelítjük meg, akkor az adórendszertől csak annyit várunk el, hogy a redisztribúciós funkciót töltsse be a piacgazdaság törvényeinek sértetlenül hagyása mellett, a törvény előtti egyenlőség jogállami elvét tiszteletben tartva. Ugyanakkor kifejti, hogy az adózás igazságossága materiális ismérvek figyelembe vételével is megközelíthető. Ekkor a fizetőképesség vizsgálati szempontjára vagyunk tekintettel. Ezen az úton az adózás szükségességét nem a lehetséges ellenszolgáltatással, hanem a polgároktól elvárható áldozattal igazoljuk, alapvetően azzal, hogy a szabadságjogaikat gyakorló polgárok cselekvése annyiban korlátok közé van szorítva, hogy engedelmessé kell a törvényeknek. Ennek legnyilvánvalóbb módja annak az áldozatnak a meghozatala, hogy adót fizetnek.¹⁵⁸

Előzőek alapján joggal merül fel a kérdés, milyen mérce szerint történjen az adóterhek megosztása?

Mi alapján történjen az adóterhek megosztása?

A jogalkotás dilemmája éppen az értékpreferencia választás az adott gazdasági, társadalmi, politikai berendezkedés keretein belül.

A szakirodalomban három fő elosztási elv fogalmazódott meg:

- a) a teljesítményelv (a fizetőképesség elve),
- b) a haszonelv,
- c) a fejadóelv.

A **teljesítményelv** (vagy másképpen teherviselő képesség, fizetőképesség elve) arra mutat rá, hogy az emberek jövedelmével és vagyonával arányban kell állnia az adóknak. Az elv szempontjából érdektelen, hogy az adózó milyen közszolgáltatásokat kap az adófizetésért cserébe. Ezek a típusú adórendszerek jellemzően redisztributív hatásúak, azaz a magasabb jövedelmű adózóktól vonnak el forrásokat az alacsonyabb jövedelmű társadalmi csoportok fogyasztása érdekében.

Ennek keretében merül fel a horizontális és vertikális igazságosság kérdésköre. Horizontális igazságosságról - egyenlő elbánás elvéről - beszélünk, ha az azonos teljesítőképességgel rendelkezők ugyanannyi adót fizetnek (megkülönböztetések alapulhatnak pl. családi körülmények alapján). Vertikális igazságosságról - szubjektív teljesítőképesség szerinti adózás -

¹⁵⁸ Deák Dániel: Igazságos-e a magyar adórendszer? (Egy törvényhozási csapdahelyzet elemzése) Forrás: <http://cpa.oszk.hu/00600/00686/00002/pdf/1deak.pdf> Letöltve: 2021. 07. 28. p. 11.

beszélünk, ha a különböző fizetési képességgel rendelkezők eltérő összegű adót fizetnek (pl: progresszív adózás). Nemzetközi viszonylatban a személyi jövedelemadóztatásban a progresszív adóztatás a jellemző.

A haszonelv (benefit principle), vagy másképpen ekvivalencia elv szerint az egyén által teljesített befizetésnek korrelálnia kell az általa igénybe vett állami szolgáltatásokkal vagy a számára ezekből származó haszonnal. Az elv hátránya, hogy nem vesz tudomást a rászorultságról. Előnye ugyanakkor, hogy ez az elv figyelembe veszi az egyének közötti eltérő fogyasztási igényeket és az eltérő fizetési hajlandóságot.

A fejadó elv az adóalanyok számára – teherviselő képességüktől függetlenül – egyező terhelést jelent. Ennek gyakorlati alkalmazása folyamatosan szűkült, de a 20. században is találunk rá példát, a Margaret Thatcher által bevezetett “poll tax” – helyi, adó jellegű hozzájárulási kötelezettség volt ilyen. (Földes, 2004: 25-26)

Hazánkban az általános közteherviselés felé tett első lépés a nemesek adómentességének megtörése volt az 1840. évi XXXIX. törvénycikkben, a Lánchíd építéséről szóló szerződést jóváhagyó törvényben. Ez kimondta, hogy a hídon átkelőknak vámot kell majd fizetniük, mindenkinek, a nemeseknek is. Ezt követően az 1848-as április törvények közül a VIII. törvénycikk kimondta, hogy az állam terheit a lakosok közösen viselik. Ezzel megszűnt a nemesek adómentessége, legalábbis a jogi szabályozás szintjén. A szabadságharc leverését követően a közadózás rendszerét elvetették. Az osztrák adórendszer bevezetésére került sor, ami súlyos adóterhet jelentett. 1850-ben a különféle fogyasztási adókon, jövedékeken, vámokon kívül bevezették az általánosan kötelező, ún. egyenes vagy közvetlen adókat, a földadót, a házadót, a személykereseti és a jövedelemadót. Az adóztatás meglehetősen kusza volt a Monarchiában. (Ilonka, 2004: 113-114) Az ezt követő korszak sem hozott letisztult adórendszert, 1919-1945 között 170 jogcímen szedtek adót a polgároktól.

A szocialista tervgazdaságban elkülönült a lakossági és a vállalati adórendszer. A vállalatok által fizetett adók alkották a közbevételek gerincét, a lakossági adók elenyésző hányada mellett. Nem létezett a jelenlegihez hasonló összefázisú áfa-rendszer, hanem csak egy egyfázisú forgalmi adó működött. (Halász, 2003: 32)

A nyolcvanas évek végére időzített adóreform célja a vállalatok adóterhelésének csökkentése, egy valóságos közteherviselés bevezetése volt. Ez elsősorban abban nyilvánult meg, hogy az addig különböző jogcímenek és differenciáltan, de alapvetően a vállalatoktól beszedett államháztartási bevételek, azaz az adóteher jelentős részét a lakossági jövedelmekre és a fogyasztásra terhelték rá. (Semjén, 2006) Az 1987-ben indult adóreform egyik legfontosabb változása volt a magánszemélyek jövedelemadóztatásának bevezetése. Általános elvként mondta ki a jogi szabályozás (1987. évi VI. törvény), hogy minden jövedelem adóköteles, az adóév során megszerzett jövedelmeket össze kell vonni, és progresszív adótáblát kell alkalmazni.

A progresszió mértéke mindig élénk vitákat váltott ki. Egyesek azzal érvelnek, hogy a magas progresszió teljesítmény-visszatartó hatású, mások a társadalmi igazságosság nevében javasolják a magasabb progressziót, mondván, akik több jövedelmet szereznek, azok nagyobb arányban járuljanak hozzá a közterhekhez.

A rendszerváltás óta eltelt több mint három évtizedben folyamatosan csökkent a személyi jövedelemadó tekintetében az adótábla progressziója, egészen addig, hogy ma már egyetlen adókulcs van (15%),¹⁵⁹ de szó van arról is, hogy ennek mértéke akár egyszámjegyűvé is válhat.

Szintén sokszor képezte (képezi) vita tárgyát, hogy legyen-e nulla-kulcsos sáv vagy sem. A személyi jövedelemadó bevezetésekor (1988. január 1-jén) 0-48.000 Ft között volt egy nulla-

¹⁵⁹ Az egykulcsos személyi jövedelemadó 2011-től van érvényben, 2012-től vált teljesen egykulcsossá a hazai rendszer, kezdetben 16%-os kulcs mellett, 2016 óta pedig 15% az adókulcs.

kulcsos sáv. A nulla-kulcs 1996-tól szűnt meg (az adózók jelentős részénél a kedvezményrendszer már korábban is visszacsökkentette az adót nullára). A megszüntetés mellett szólt az az érv, hogy a közteherviselésben mindenkinek részt kell vennie. Jelenleg már csak a gyermeknevelés utáni kedvezmények csökkenthetik nullára a személyi jövedelemadó összegét. (Juhász, 2019)

Az idén – a parlamenti választásokat megelőző évben – újra felerősödtek azok a hangok, amelyek „igazságos, többkulcsos, progresszív adórendszer” bevezetését és az alapvető élelmiszerek áfájának 5 százalékra történő csökkentését követelik. (LMP, 2021)

Az írott alkotmány (1949. évi XX. törvény) megjelenésétől 1989. október 23-ig, az Alkotmány nem tartalmazott a közteherviselésre vonatkozó rendelkezést. 1989-ben került sor az Alkotmány alapvető, gyökeres módosítására, amelynek eredményeképpen Magyarország államberendezkedése – a modern demokráciák mintáját követve – átalakult. A Magyar Közlöny 1989. október 23-án megjelent 74. számában hirdették ki az 1989. évi XXXI. törvényt az Alkotmány módosításáról. Ezzel a törvénnyel került be az Alkotmányba az alábbi szövegezés: „A Magyar Köztársaság minden állampolgára köteles jövedelmi és vagyoni viszonyainak megfelelően a közterhekhez hozzájárulni.”

Az arányosság kérdése az akkori Alkotmányban (1949. évi XX. törvényben) a „jövedelmi és vagyoni viszonyainak megfelelően” fordulatból volt levezethető. Az arányosságot a „megfelelő” szó használata jelentette. A határ az igazságtalan, aránytalan adó, ami már Alkotmányellenes, fogalmaz Erdős Éva (2011: 57).

Érdeemes itt utalni az Alkotmánybíróság 8/2007. (II.28.) határozatára, amely kibocsátásakor iránymutató jelleggel fogalmazta meg az arányosság követelményét, az akkor hatályban volt alkotmányos szabályozást alapul véve. Az Alkotmánybíróság rámutatott, hogy a jövedelmi és vagyoni típusú adók esetében az Alkotmány 70/I. §-ában foglalt alkotmányos mérce több fogalmi elemből tevődik össze. Ezek a fogalmi elemek egyrészt magának az Alkotmány 70/I. §-ának a rendelkezéseiből, másrészt az Alkotmánybíróság korábbi, jövedelmi és vagyoni típusú adók alkotmányosságát vizsgáló határozataiban foglalt követelményekből, az Alkotmánybíróság irányadó gyakorlatából vezethetők le. Az említett fogalmi elemek – a jövedelmi és vagyoni típusú adók esetében – az alábbiak:

- az adó (közteher) alanyi kötelezettek jövedelmi és vagyoni viszonyainak való megfelelése;
- az adó és az alanyi kötelezettek adófizetési kötelezettség alá vont jövedelme, illetve vagyona között fennálló közvetlen kapcsolat;
- az alanyi kötelezettek által ténylegesen megszerzett jövedelem, illetve vagyon adóztatása;
- az adó alanyi kötelezettek teherviselő képességével való arányossága.

A jövedelmi és vagyoni típusú adók esetében – figyelemmel a konkrét szabályozás összes sajátosságára – az említett valamennyi fogalmi elemnek egyidejűleg fenn kell állnia ahhoz, hogy a jogi szabályozás megfeleljen az alkotmányos mércének.

Magyarország Alaptörvénye 40. cikkében is közteherviselésről beszél: „A közteherviselés és a nyugdíjrendszer alapvető szabályait a közös szükségletek kielégítéséhez való kiszámítható hozzájárulás és az időskori létbiztonság érdekében sarkalatos törvény határozza meg.” Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló törvény (2011. évi CXCV. törvény) szerint minden természetes személy, jogi személy és más jogalany

- a) adó, járulék, hozzájárulás, vagyonszerzési illeték, pótlék vagy más hasonló - az állam közvetlen ellenszolgáltatása nélküli - rendszeres vagy rendkívüli fizetési kötelezettség, továbbá
- b) az állami közhatalom birtokában nyújtható szolgáltatásért, eljárásért fizetendő felügyeleti díj, eljárási és felügyeleti illeték, igazgatási szolgáltatási díj, pótdíj

[az a) és b) pont a továbbiakban együtt: fizetési kötelezettség] teljesítésével járul hozzá a közös szükségletek fedezetéhez.

A Stabilitási törvénynek ezzel a felsorolásával történt meg a közteher fogalmának konkretizálása.

Ahogy látjuk, az adóztatás jogának keretei 2010. után kétszintűvé váltak, az Alaptörvény előírja az adótárgyú sarkalatos törvény megalkotásának kötelezettségét, a sarkalatos törvény meghatározza az adójogalkotás alapvető szabályait, behatárolva az Országgyűlés mozgásterét. Az Alaptörvény XXX. Cikke a **közteherherviselés** alapjául a **teherbíró képességet** és a gazdaságban való részvételt tette, amely az adóforrás védelmét szolgálja. (Halász, 2019: 50) Emellett tartalmazza a gyermeknevelési költségek figyelembevételének kötelezettségét, ami alkotmányon alapuló alanyi jogot biztosít az érintett adóalanyok számára. A Stabilitási törvény a munkajövedelmek adóztatására vonatkozó korlátokat tartalmaz. (Simon, 2018)

Az Alaptörvény átvette ugyan a közteherherviselés fogalmát a korábbi alkotmányból, de megváltozott tartalommal. Korábban az Alkotmány úgy rendelkezett, hogy az adófizetés révén a természetes és jogi személyek jövedelmi és vagyoni viszonyaiknak megfelelően kötelesek hozzájárulni a közterhekhez.

A „közteher” mindkét alkotmányos koncepciója megegyezik abban, hogy a közteherherviselésre az általánosság és egyenlőség a jellemző, áttételesen pedig a fizetőképesség, illetve teljesítőképesség szerinti adózás kötelezettségét foglalja magában. Az Alaptörvény ezt a régi felfogást nem veti el, de a jogalkotó azt átformálta. A teherbíró képesség tekintetében a gazdaságban való részvételre utalás új elem. Emellett a közteherherviselés jelentése csak akkor tárható fel teljesen, ha utalunk a XXX. cikkben kifejeződő rendelkezéseket megalapozó alkotmányos elvekre is. A XXX. cikk mögött közvetlenül az O) cikk lelhető fel, de az M) cikknek is jelentősége van. Az O) cikk szerint mindenki képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni. Ebből egyrészt kiolvasható a fizetőképesség szerinti adóztatás elve, másrészt az is megállapítható, hogy a hozzájárulás kötelezettsége a közösségi feladatokból következik, azokból vezethető le. Az adófizetési kötelezettség előírása nem öncél, hanem a közösségi feladatok közösségi finanszírozásának eszköze. Ha a közteherherviselés tartalmát tovább vizsgáljuk, figyelembe kell vennünk az M) cikkbe foglalt megállapítást is: Magyarország gazdasága az értékteremtő munkán alapszik. (ld. részletesen Deák, 2015: 37-54)

Arányos és méltányos közteherherviselés?

A méltányos közteherherviselés elvéhez kötődik a létminimum adómentességének problematikája. Ha a vertikális és horizontális igazságosságot másokhoz viszonyított, tehát relatív mércének tekintjük, akkor az abszolút mérce az adózó szintjén az elvonás alsó és felső határa. Az alsó határt a létminimum adómentességében jelölhetjük meg. (Simon, 2018)

A magyar alkotmányos szabályok a létminimum adómentességére nézve sem korábban, sem most nem tartalmaznak szabályt. A felső határra vonatkozóan is ritka a mérce alkotmányos szinten, a Stabilitási törvény adóék szabálya¹⁶⁰ tekinthető ilyennek. Az abszolút mérce két szélső értéke között megvalósuló arányos adóterhelést az adómérték kialakításával lehet meghatározni. Az adómérték lehet progresszív, proporcionális és degresszív. Az alkotmányos gyakorlat szerint az egyes adónemek vonatkozásában mind a progresszív, mind a proporcionális adómérték elfogadható, azonban a degresszív adómértéket ki kell zárni. (Simon, 2011)

¹⁶⁰ A Stabilitási törvény 36. § (2) bekezdése: A munkával megszerzett jövedelem alapján a magánszemély, illetve a munkáltató, kifizető által teljesítendő fizetési kötelezettség terhének növelését, vagy a munkával megszerzett jövedelem alapján új fizetési kötelezettséget csak akkor lehet megállapítani, ha a munkával megszerzett jövedelem után a magánszemély, illetve ez alapján a munkáltató, kifizető által teljesítendő fizetési kötelezettség együttesen nem haladja meg a magánszemély munkával megszerzett jövedelmének az ez után a természetes személy által teljesítendő fizetési kötelezettségekkel csökkentett összegét.

Klicsu László mutat rá egy német jogtudós, Paul Kirchof könyvére, amely jogtudományi megfontolásokat tartalmaz a közteherviselésről. A szerző alkotmányjogi alapon elveti az adók gazdaságirányításban betöltött szerepét és az adók finanszírozási szerepét hangsúlyozza. Ennek legitimitását az teremti meg, hogy a jövedelem általában és nyilvánvalóan függ attól a közösségtől és a közösség biztosította jogi-gazdasági keretektől, amelyben azt megszerzik. Ilyenkor a közösség képviselőjében az állam a közrehatás eredményeként keletkezett jövedelemhányad egy részét – adók útján – visszakövetelheti. Innen ered az adók progresszív kialakításának indokoltsága is: aki nagyobb jövedelemre tesz szert, az intenzívebben használja a piacot, az állam által biztosított feltételeket, ezért a közreműködő közösség nagyobb igénnyel léphet fel vele szemben. (Klicsu, 2011: 4-5)

Optimális, igazságos adórendszer jobbra csak mint elméleti kategória létezik. Olyan szisztéma, amely mind az adózóknak, mind az adókból gazdálkodó költségvetésnek megfelel, nem létezik. A közkiadásokat a legtöbb állam nem tudja lefedni a bevételeivel. A deficités költségvetést előállító országokban előtérbe kerül az adóztatási kényszer (fiskális kényszer), azaz az adók mértékét az állam nem az adózók teherbíró képességéhez igazítja elsősorban, hanem a költségvetési kiadások tervezett mértékéhez, vagyis a költségvetési kiadásokat akarja minél nagyobb hányadban adóbevételekkel lefedni. Ez az „erőltetett” adóztatás az adófizetést elkerülő magatartási módokat elburjánzásához vezet. Az alacsony színvonalú állami szolgáltatások és a magas korrupció rontják a befizetett adók várható hasznosságértékét, így növelik az adóelkerülés hajlandóságát. (Lentner, 2018: 5-6)

És itt jelenik meg az egyén, az etikus adózó szerepe. Etikus, vagyis a szabad ember akaratából következő szolidáris és racionális cselekvés, figyelemmel a javak és az idő korlátozottságára. Ebből két tényezőt érdemes kiemelni: a racionális és a szolidáris tényezőt. Szolidaritás olyan adózók mellett, akik alacsonyabb jövedelmükből kevesebb adót fizetnek (pl. munkanélküliek, munkaképtelenek stb.). Racionalitás a pillanatnyi érdeken túlmutató, hosszabb távú szempontok mérlegelése és elfogadása. Jó példa erre annak felismerése, hogy a szegénységet mérséklő újraelosztás segíti a közbiztonság fenntartását, így a biztonság növeléséhez többletforrás adóemeléssel nem szükséges. (Bánfi, 2014: 102)

Az etikus adózó a jogszabályt a jogalkotó szándéka szerint értelmezi, a jogszabály alapján cselekszik. Ebből következően magatartási köréből kizárt az adóelkerülés, az adóoptimalizálás.

Egyes szerzők a szabálytiszteletre való ösztönzés egyik fontos területének tekintik az adózást, kifejtve, hogy az adóztatás és az adózás megerősítése csak részben alapulhat a szabályok megerősítésén. Legalább ilyen fontos a meggyőzés az adózás szükségességéről, aminek egyik formája az adózás érdemként való bemutatása. (Gervai & Trautmann, 2014: 66)

Az adózók adómorálját javítani, etikus adózókat nevelni - megítélésem szerint - a közeljövő egyik fontos feladata.

Tanulságos módon támasztja ezt alá az egyik, 2018-ban végzett kutatás, melynek keretében az egyének adózói magatartása és az adóelkerülés közötti összefüggéseket keresték. Több interjúban is elhangzott, hogy jelentős változásokat csak akkor lehet elérni, ha alapjaiban az adózási kultúrát változtatjuk meg, illetve a kutatás egyik interjúalánya kifejtette: „az egész társadalomnak a szemléletén kell változtatni, ami nem mással érhető el, csakis nevelés-oktatással.” (Dobos & Takácsné, 2020: 45)

Az embereket nem pusztán önérdekeik vezérlik, hanem olyan társas hatások is befolyásolják, mint a belátás, a közösségi jóézés vagy a becsület. A nem-gazdasági tényezők erősebb adómagatartást alakító hatására hívja fel a figyelmet Grant Richardson 2006-ban publikált, több mint 40 országra kiterjedő vizsgálata. Megállapította, hogy – többek között – az adórendszerek észlelt igazságosságának és az adómorál nagyobb mértékének visszatartó ereje van az adóelkerülés tekintetében. (Richardson, 2006) Adómorál alatt egy csoport vagy az adófizetők

egésze által az adókötelezettségek teljesítéséről vagy megtagadásáról osztott attitűdöket értjük. (Pántya et al., 2015)

Számos empirikus kutatás kimutatta, hogy az adófizetők egy jelentős része akkor is fizetne adót, ha a lebukás valószínűsége nulla lenne. Általánosságban az adózóknak az adócsalást elutasító álláspontját nevezhetjük pozitív adómorálnak. A magas adómorál egyértelműen csökkenti a rejtett gazdaság méretét, mert az adózó az adócsalás relatív hozamától függetlenül nem vesz részt a feketegazdaságban. Az adómorált számos tényező befolyásolhatja: az állami szolgáltatások minősége, az állam fölött gyakorolt demokratikus kontroll mértéke, az adóhatóság adózókhöz való viszonya, a mikrokörnyezet társadalmi normái és a rejtett gazdaság érzékelt elterjedtsége. (Balog, 2014: 18)

Ugyanakkor azzal is tisztában kell lenni, hogy „a leginkább igazságosan megtervezett adórendszer sem képes önmagában kezelni a legsúlyosabb helyzetben lévők szociális problémáit.” (Tóth, 1993: 275)

Lehet-e tehát szerepe az adózásnak a társadalmi igazságosság megvalósításában?

Fontos kiemelni itt is, hogy adópolitikai eszközökkel nem minden társadalompolitikai cél befolyásolható, ezen eszköztár nem alkalmas olyan területek befolyásolására, mint pl. a magánszféra védelme, az alapvető jogegyenlőség, a személyiségi jogok védelme, a választójog stb. Számos területet azonban közvetlenül befolyásolhat, mint például a közegészségügy, a környezetvédelem, a foglalkoztatás stb. (Halász, 2019: 52-53)

Nem szabad elfelejteni, hogy a gazdaság alapja az ember. Önmagában nem létezik jó vállalkozás, csak szorgalmas tehetséges emberek, akik működtetik. Egy nemzetgazdaság versenyképességét nem csak az éppen ott működő vállalkozások sikerei jelentik, hanem az emberek egyenletes terhelése nyomán kialakuló, illetve a fejlett közszolgáltatásokat élvező munkaerő egészsége, hozzáállása, hadrafoghatósága.

Itt szükséges utalni arra, hogy az adórendszerben megjelennek olyan adók is, amelyek célja elsősorban nem az, hogy költségvetési bevétele legyen az államnak, hanem elsődlegesen valamely társadalompolitikai célt szolgálnak. Ezen adók irányulhatnak valamilyen gazdasági intézkedés vagy állami tevékenység hatásainak kiegyenlítésére, céljuk lehet valamilyen állam által kívánatosnak tartott magatartás elérése, valamely társadalmilag hasznosnak tartott tevékenység támogatásának ösztönzése. Példa lehet erre a népegészségügyi termékadó, amelynek 2011. évi bevezetésekor a kormányfő így fogalmazott: „A fokozott egészségügyi kockázatokkal járó élelmiszerek fogyasztására kivetett termékadój egyértelmű jelzés arra, hogy az állam nem szeretné tétlenül végignézni azt, hogy egészséges emberek hogyan lesznek beteggé azért, mert nem egészségesen élnek. Ez nem csak magánügy, hiszen ha több tíz vagy százezer ember gyógyszerreit, kezelését, ápolását kell fizetni, akkor már társadalmi szintű problémáról beszélünk...”

A gazdasági hatékonyság növelésében a társadalmi kohézió, szolidaritás és jó közérzet áttételesen bár, de fontos szerepet játszik. A gazdasági értelemben homogénabb társadalom mindig nagyobb teljesítményre képes, mint egy polarizáltabb, ahol mély szakadék tátong gazdag és szegény között. Magyarországon a vagyoni különbségek nyilván jövedelmi különbségekből származnak, azonban a szürke- és feketegazdaság mérete miatt a jövedelmek nagy része kikerül az adórendszerből. Ily módon az adóbeszedési célok is csak a lakosság nagy részének jelentős többletterhelése mellett valósulhatnak meg. (Somai, 2006: 16) A 2010-től folytatott kormányzati adópolitika az adószervezet átalakítását, egyszerűsítését és az adóelkerülés csökkentését, a gazdaság kifehértését, valamint a munkaerő-piaci aktivitás növelését, az ország versenyképességének erősítését célozta meg. Ahogy a 2008-2009-es globális pénzügyi válság idején felmerült a monetáris gazdaságpolitikát kiegészítő fiskális gazdaságpolitika előtérbe

helyezésének szükségessége, úgy napjainkban a COVID-19 világjárvány miatt a versenyképességet erősítő költségvetési intézkedések szerepe és a növekvő államadósság kezelése válhat kulcskérdéssé. (ld. részletesen Állami Számvevőszék, 2020)

Ahogy az elején rögzítettem, a redistribúció a fiskális politika részterülete, melyen keresztül lehetőség van a jövedelemkülönbségek csökkentésére. Ez történhet az adórendszeren keresztül, bizonyos kedvezmények juttatásával. Ezek elsődleges célja a munkára ösztönzés, ugyanis akkor kaphat valaki kedvezményt, ha van jövedelme, amiből adózik. Másrészt történhet a jövedelemkülönbségek csökkentése közvetlen, célzott kifizetésekkel ún. szociális támogatásokkal is. (Scháb, 2013) Nem szabad azonban elfelejteni, hogy ezen kifizetések alapját is nagyobb részt a befolyt adóbevételek képezik.

Egy korszerű államban érvényesülnie kell az igazságosságnak, a szolidaritás, az esélyegyenlőség elvének. Ez azt is jelenti, hogy a társadalom tagjainak meg kell osztaniuk a kockázatot, együtt kell viselniük a közjavak létrehozásának terhét. Ehhez azt is el kell fogadni, hogy jövedelmünk egy részét adók és egyéb közterhek formájában összeadjuk, és megbízuk az államot, hogy az összegyűlt pénzből fedezze a társadalmi közös szükségletek kielégítését. (Hetényi, 1998: 8-9)

Nyilvánvaló, hogy a hosszabb távú vagy hatású állami cselekvéseknek minden egyes részterületen a társadalom jólétét – a jelen és a jövő nemzedékek jólétének elérését, illetve folyamatos biztosítását – kell szolgálniuk. Ez alól nem lehet kivétel az adójog sem, a maga korlátozott eszközeivel. Az adójognak viszont tekintettel kell lennie alkotmányjogi követelményekre is. Az adórendszer kialakítása vonatkozásában azonban a jogalkotó szabadsága nagy. Az Alkotmány keretei között a törvényhozás és a kormányzati gazdaságpolitika mérlegelési körébe tartozik az adópolitika alakítása. (Klicsu, 2008: 707-720)

Konklúzió

Az adózásnak/adóztatásnak véleményem szerint jelentős szerepe van az igazságos társadalom kialakításában. Elősegítheti az egyenlőtlenségek orvoslását nemcsak a társadalmi mobilitás támogatása, de a piaci jövedelmi egyenlőtlenségek csökkentése révén is.

Európában a magánvagyon elmúlt negyven év során tapasztalt, egyre nagyobb mértékű felhalmozása és az egyes társadalmi csoportok közötti egyenlőtlenség növekedése felveti a hatályos adórendszerek méltányosságával kapcsolatos kételyeket.

A nagyobb egyenlőtlenség csekélyebb társadalmi mobilitással¹⁶¹ társul, mivel az egyenlőtlenség alakítja a lehetőségeket. Az adózásnak szerepe van a társadalmi mobilitás támogatásában, például a színvonalas oktatás finanszírozásának forrásaként; a kiváltságok vagy a hátrányok egyik nemzedékről a másikra történő átvitelének visszaszorítására szolgáló eszközként; a jövedelem és – különösen – a vagyon újraelosztása révén, a társadalmi mobilitást előmozdító magatartásformákra ösztönzéssel.

Az adórendszer méltányosságának és hatékonyságának vizsgálatakor figyelembe veendő főbb szempontok közé tartozik az is, hogy a rendszer mennyire ösztönzi a beruházásokat; támogatja a munkahelyteremtést és a foglalkoztatást; igazítja ki az egyenlőtlenségeket; biztosítja a fokozott adózási fegyelmet. Könnyű belátni, hogy az elégtelen beruházások miatt kisebb lesz a növekedés, de gyengül a termelékenység-növekedés, és romlanak a hosszabb távú foglalkoztatási és növekedési kilátások is. A munkát terhelő adók a polgárok munkavégzéssel kapcsolatos

¹⁶¹ A társadalmi mobilitás lehet nemzedéken belüli és nemzedékek közötti. A nemzedéken belüli mobilitás azt fejezi ki, hogy az adott személy élete során mekkora az esélye a le- vagy felfelé való elmozdulásnak (például a jövedelmi létrán). A nemzedékek közötti mobilitás azt jelzi, hogy az adott személy társadalmi-gazdasági jellemzői mennyire tükrözik a szülei társadalmi-gazdasági jellemzőit. A nemzedékek közötti mobilitás fontos mutatója annak, hogy az egyes polgárok a társadalmi-gazdasági háttérüktől függetlenül boldogulnak-e a társadalomban. Mindez szorosan összefügg az esélyegyenlőséggel.

döntéseit (munkaerő-kínálat) és a munkáltatók munkaerő-felvételi döntéseit (munkaerő-kereslet) egyaránt befolyásolják, mivel növelik a munkaerőköltséget. Bizonyos népességcsoportok (alacsony iskolai végzettségű munkavállalók, fiatalok, idősek és a munkaerőpiacra visszatérők) munkaerő-kínálatát különösen érzékenyen érintik az adók és a társadalombiztosítási járulékok. A munkát terhelő adók csökkentésével előmozdítható a foglalkoztatási szint növekedése, ez pedig visszaszoríthatja a szegénységet és a társadalmi kirekesztést.

Az adózás a kormányok rendelkezésére álló egyik legfőbb eszköz a vállalkozás és az innováció ösztönzésére is. Az adópolitikák hozzájárulhatnak a vállalkozói kockázat és a vállalkozói tevékenység folytatásával járó költségek csökkenéséhez. A jól kialakított adórendszer az ésszerű és környezetkímélő beruházások ösztönzésével emelheti az életszínvonalat.

Az adózási fegyelem erősítése és ezáltal az oktatás, az egészségügy, az infrastruktúra, a védelem stb. finanszírozására vonatkozó közpolitikákhoz szükséges adóbevételek biztosítása nélkülözhetetlen az igazságos társadalom megteremtéséhez. (ld. részletesen Európai Bizottság, 2017)

Az adózás/adóztatás igazságossága ugyanakkor az aktuális társadalmi és gazdasági helyzettől és a politikai céloktól függ. Ebből következően az igazságosság érvényesülése háttérbe szorulhat a hatékonyság, az eredményesség és a gazdasági stabilitás eléréséhez képest. (Ercsey, 2012: 23)

Irodalomjegyzék

- [1] 1949. évi XX. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmánya
- [2] 1987. évi VI. törvény a magánszemélyek jövedelemadójáról
- [3] 2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról
- [4] Állami Számvevőszék (2020). Elemzés. Az állam mérete, a centralizációs ráta, az újraelosztási ráta alakulása, az állam által folytatott adópolitika hatása a versenyképességre, valamint az anticiklikus gazdaságpolitika alakulására. https://www.asz.hu/storage/files/files/elemzesek/2020/allam_merete_20201209.pdf
- [5] Balog Á. (2014). Adóelkerülés és rejtett gazdaság Magyarországon. *Közgazdaság* 9(4), 15-30.
- [6] Bánfi T. (2014). Igazságos adó(rendszer) vagy etikus adózó? *Közgazdaság* 9(4), 99-108.
- [7] Deák D. (1997). Igazságos-e a magyar adórendszer? (Egy törvényhozási csapdahelyzet elemzése) *Polvax* 1(2) 2-11.
- [8] Deák D. (2015). A közteherbírviselés alkotmányos tartalmának változásai Magyarországon. *Fundamentum* 19(1), 37-54.
- [9] Diczig A. (1936). Adóerkölcs és adóteher. *Közgazdasági Szemle* (60), 302-315.
- [10] Dobos P., □ Takácsné György K. (2020). Az adózók magatartását vizsgáló elméleti modellek ellentmondásai. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás* 8(4), 36-49. <https://doi.org/10.32575/ppb.2020.4.4>
- [11] Ercsey Zs. (2012). Az Szja- és az Áfa-szabályozás igazságossága a magyar adórendszerben. [Doktori értekezés tézisei]. Pécsi Tudományegyetem. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/ercsey-zsombor/ercsey-zsombor-muhelyvita-tezisek.pdf>
- [12] Erdős É. (2011). A közteherbírviselés elvének kiterjesztő értelmezése az európai adóharmonizáció tükrében. *Miskolci Jogi Szemle*, 6(különszám), 46-61.
- [13] Európai Bizottság. (2017). Európai Szemeszter – Tematikus Tájékoztató Adóügy. [online] https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-taxation-hu-0.pdf
- [14] Földes G. (2004). Közbevételek, adók, támogatások In Földes Gábor (szerk.), *Adójog*. (pp. 17-46) Osiris Kiadó.

- [15] Földes G. (2005). Alapvetés: a közpénzügyek és a pénzügyi politika In Földes G. (szerk.), *Pénzügyi jog*. (pp. 11-18) Osiris Kiadó.
- [16] Gervai P., □ Trautmann L. (2014). Globalizáció, adózás, egyenlőtlenség. Az adózás oktatásának elméleti alapjai. *Közgazdaság*, 9(3), 65-82.
- [17] Halász Zs. (2003). A magyar adórendszer. In Halustyik Anna (szerk.), *Pénzügyi jog I.* (pp. 25-48) Aula Kiadó.
- [18] Halász Zs. (2019). Néhány gondolat a teljesítőképeség alapú adózásról és az irányító adókról. *Iustum Aequum Salutare*, 15(3), 45-57.
- [19] Hetényi I. (1998). *Miért, hogyan, mennyit? Adókönyv*. Szinkron Press.
- [20] Ilonka M. (2004). *Az adózás története az őskortól napjainkig*. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- [21] Juhász I. (2019, november 29). Az adóreform és az azóta eltelt időszak – személyi jövedelemadó 1. Adó Online. <https://ado.hu/ado/az-adoreform-es-az-azota-eltelt-idoszak-szemelyi-jovedelemado-1/>
- [22] Klicsu L. (2008). Fenntartható társadalom – egykulcsos adó. *Pénzügyi Szemle* 53(4), 707-720.
- [23] Klicsu L. (2011). Közteherviselés az új Alkotmányban. *Pázmány Law Working Papers* 2011/3. <http://plwp.eu/docs/wp/2012/2011-03.pdf>
- [24] Kovács J. (2014). *Az igazságosság és a hatékonyság az interperszonális és a társadalmi kapcsolatok pszichológiájában*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- [25] Lentner Cs. (2018). Az adórendszer és a közpénzügyek egyes elméleti, jogszabályi és gyakorlati összefüggései. *Új Magyar Közigazgatás* 11(különszám), 11-18.
- [26] LMP (2021, március 18.) Az LMP igazságos, többkulcsos adórendszer bevezetését követeli. <https://lmp.hu/aktualitasok/az-lmp-igazsagos-tobbkulcsos-adorendszer-bevezeteset-koveteli/>
- [27] Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- [28] Magyar Z. (1924). Az alanyi adók a magyar adórendszerben. *Budapesti Szemle*, 568, 81-115.
- [29] Márffy E. (1908). A városi adók és illetékek. *Városi Szemle*, 1(7-8) 489-527.
- [30] Nagy Z., □ Petró A. (2018). Az arányos és méltányos közteherviselés elve. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* 36(1), 144-159.
- [31] Pántya J. et al. (2015). Laikus nézetek az adózás igazságosságáról és hatékonyságáról. *Alkalmazott Pszichológia* 15(2), 21-47. <https://doi.org/10.17627/ALKPZICH.2015.2.21>
- [32] Richardson, G. (2006). Determinants of Tax Evasion: A Cross-Country Investigation. *Journal of International Accounting Auditing and Taxation* 15(2), 150-169. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2006.08.005>
- [33] Scháb M. (2013). Az igazságosság és az egykulcsos adó... Avagy milyen adókulcsot preferál Isten? *Polgári Szemle* 9(3-6), 349-361.
- [34] Schmidt Á. (1942). Adóztatás az átlaghozadék alapján. *Közigazgatástudomány* 5(7), 205-224.
- [35] Semjén A. (2006). A mai magyar adórendszer – jellegzetességek, problémák, kihívások. In Vizi E. Sz. et al. (szerk.), *Előmunkálatok a társadalmi párbeszédhez*. (pp. 215-230) Gazdasági és Szociális Tanács. <http://econ.core.hu/doc/parbeszed/semjen.pdf>
- [36] Simon I. (2011). A közpénzügyek szabályozása az alkotmányban – tervezet. *Pázmány Law Working Papers* 2011/16. <https://plwp.eu/docs/wp/2012/2011-16.pdf>
- [37] Simon I. (2018). Az Alaptörvény hatása az adójogra, különös tekintettel a magánszemélyek adózásában bekövetkezett változásokra. *MTA Law Working Papers* 2018/14. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/56513/2018_14_Simon.pdf
- [38] Somai M. (2006). Adózás és társadalmi versenyképesség. *MTA Világgazdasági Kutatóintézet Műhelytanulmányok* 73. <https://vki.hu/mt/mh-73.pdf>
- [39] Szádeczky-Kardos T. (1942). Társadalompolitikai és népesedéspolitikai szempontok az adóztatásban. *Közgazdasági Szemle* (66), 153-200.

- [40] Szilovics Cs, (2016). *Adójogi ismeretek*. Pécsi Tudományegyetem ÁJK. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15959/szilovics-csaba-adojogi-ismeretek-pecs-2016-kezirat.pdf>
- [41] Szilovics Cs. (2013). Az igazságosság érvényesülése az adóztatásban. *Pro Futuro* 3(1), 52-66. <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2013/1/5544>
- [42] Tóth I. Gy. (1993). Gyermek és eltartottak figyelembevétele a jövedelemadóztatásban. *Szociálpolitikai Értesítő* (1-2), 263-296. http://real-j.mtak.hu/7849/1/MTA_SzocPolErtesito_1993.pdf